

ORUÇ VE GÜNAHLARIN SİLİNMESİ

el-Hamdülillahi rabbil-alemin hamden kesiran tayyiben mübareken fîhi alâ külli hâlin ve fi külli hîn. Vesselatu vesselamu alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlihî ve sahibihî ve men tebi'ahû bi-ihsanin ecmaine't-tayyibine't-tahirin. Emmâ ba'dü fekâle Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem;

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ
مِنْ ذَنْبِهِ.

Men sâme ramadâne îmânen vahtisâben gufira lehû mâ tekaddeme min zenbihî.

Sadaka Resulullah fi mâ kâle ev kemâ kâl.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in Ramazan ile ilgili hadîs-i şerîflerinden 40 tanesini okumaya başlıyoruz. Birkaç tanesini geçtiğimiz akşamlar okuduk, açıkladık.

Bu hadîs-i şerîfi meşhur hadis âlimlerinden İbn Mâce kitabına kaydetmiş. Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz;

a. Geçmişte İşlenen Günahların Silindiği Durumlar

Men sâme ramadâne. "Kim Ramazan ayını oruçlu geçirirse, oruç vazifesini, ibadetini yaparsa." *Îmânen.* "Allah'a inandığı için, mü'min olduğu, müslüman olduğu için." *Vah-tisâben.* "Aç kalıyor, susuz kalıyor, zahmetli ama sevabını Allah'tan beklediği için bu işi yine imanla, sevabını Allah'tan umarak yaparsa." *Ğufira lehû.* "Mağfiret olunur onun." *Mâ tekaddeme min zenbihî.* "O zamana kadar işlemiş olduğu günahlar afv ü mağfiret olunur."

Demek ki bir müslüman Ramazan'ı güzel tuttuğu zaman geçmiş günahları silinecek, tertemiz olacak. "Annesinden doğduğu gün gibi" deniliyor. Hani insan, bir bebek annesinden doğduğu zaman nasıl defteri âmâl-i tertemizdir, bembeyazdır. Demek ki günahları, eski günahları silince öyle tekrar tertemiz olacak. Bu çok büyük bir fırsattır, çok büyük de bir nimettir. Yoksa bizim bu günah-

lar silinmese kalsa, her sene her sene birike birike eziliriz biz bu günahların altında, mahvoluruz. Ama işte Cenâb-ı Hak böyle ramazanları vesile ediyor, günahları siliyor.

Başka nelerden günahlar silinir?

Ramazan'da günahlar siliniyor. Tamam Ramazan'ı güzel tutar, güzel ihya eder değerlendirecek günahlar silinecek.

Başka ne zaman siliniyor [günahlar]?

İnsan hacca, umreye gittiği zaman haccı ve umreyi güzel yaparsa o zaman da günahları siliniyor.

Tabii bu da biraz paraya, sağlığa dayanıyor. Herkes yapamayabilir ama elimize Allah imkan versin, imkan verdiği zaman inşaallah hac da umre de yaparız. Hac ve umre yapıldığı zaman da bu hac ve umre şartlarına uygun güzel yapılırsa o da geçmiş bütün günahları siliyor. Ayrıca Peygamber Efendimiz buyuruyor ki; "Güzel bir haccın, mebrur yani güzel, müttaki bir müslüman olarak güzelce yapılmış bir haccın mükafatı cennetten başka bir şey değildir." Cennet nimet olarak veriliyor hacda, o da güzel bir şey.

Başka neden silinir insanın günahları?

Ateşli bir hastalığa düşüp de güzelce sabrederse; “Ne yapalım Cenâb-ı Hak bunu takdir etmiş. Hastalandık işte.”

Nasılsın?

“Çok şükür elhamdülillah.”

Şikayetin yok mu?

“Eh biraz ateşim, ağrım var ama ne yapalım, Allah’ın takdiri. Cenâb-ı Hak Böyle yazmış. Allah kusurlarımızı günahlarımızı affetsin.” filan.

Hasta ama şikayetçi değil. Hasta şikayetçi olmazsa, hastalığına güzel bir sabır gösterirse o da eski günahlarının hepsinin silinmesine sebep olur. Tertemiz olur. Hatta kendisine deniliyor ki, “Geçmiş günahların affoldu.” *Fe’ste’nifi’l-amel*. “Yeniden defterini artık kirletmemeye dikkat et, güzelce hareket et. Tertemiz oldu defterin.” deniliyor.

Başka nelerden insanın günahları silinir?

Beş vakit namazı kıldıkça bir insan, bir önceki namazla aradaki günahları silinir. Beş vakit namazı kılmaya devam eden müslüma-

nın böylece namazları boyuna temizlenmesine sebep oluyor. Onun için diyor ki Peygamber Efendimiz;

“Sizin birinizin evinin önünden billur gibi bir ırmak aksa... Tertemiz su, hiç başka yerden kirlenmemiş tatlı güzel bir su. Siz de terlisiniz tozlusunuz ama günde beş defa bu ırmağın içine girseniz, yüzseniz...”

Tabii Suudi Arabistan İsveç gibi soğuk değil, bir de sıcak üstelik. Tabii oranın şartlarında düşünün. Ter toz var, dışarıda da sıcak var. Evinin önünden de billur gibi bir ırmak akıyor. Tertemiz suyu var, günde beş defa giriyor yıkanıyor.

“Günde beş defa yıkanan bir insanın üzerinde hiç ter ve toz kalır mı?” diye soruyor Peygamber Efendimiz.

Hiç kir kalır mı, ter toz kalır mı, kalmaz. Çünkü yıkanıyor. Günde beş defa yıkıyor, koltuk altlarını yıkıyor, terleyen her tarafını, neresi terlemişse yıkıyor, pırl pırl oluyor. Tamam.

Toz toprak kalır mı, ter kokusu kalır mı, pislik kalır mı?

Kalmaz.

İşte namaz da böyle, kılındıkça insanın günahlarını siliyor.

Mümkünse erkeklerin namazlarını cemaatle kılınması lazım.

“Hocam ben mühendisim, dağ başındayım. Baraj yapmak için çalışıyoruz orada. Hiç kimse yok, cami de yok yakında.”

Haa, öyle bir yerde insan vakti gelince ezanı okusa kendisi namazı kılsa, 50 misli sevap alıyor. Elli misli!

Kimse yok?

Kimse yok ama onun gördüğü kimseler yok, görmediği kimseler var. Dağda taşta Allah'ın cinlerden meleklerden daha nice nice mahlukları var. O ezan okuyup o namazı kıldığı zaman 50 misli sevap alıyor. Halbuki mahalle mescidinde kılsaydı 27 misli sevap, orada daha fazla. Onun için namaz kılmak da temizliyor.

Başka?

Bir insan namaz için abdest almaya kalktığı zaman elini yüzünü, ayaklarına yıkadıkça

dökülen sularla beraber günahları dökülür. Abdest almak da günahların dökülmesine temizlenmesine sebep oluyor.

Böylece bir mü'min kul günde beş defa abdest almaktan, her seferinde alıyorsa, beş defa namaz kılmaktan günahlarını siliyor, temizleniyor. Kâfir nerede, veyahut namazsız, niyazsız, ibadetsiz, gafil müslüman nerede, namazlı niyazlı müslüman nerede! Çok kâr ediyor müslüman.

Ayrıca müslüman erkekler Cuma namazını kıldıkça önceki cuma ile aradaki günahlar siliniyor. Hele hele bir müslüman Cuma günü tepeden tırnağa yıkanırsa, ona boy abdesti deniliyor ya. Sadece ellerini ayaklarını yüzünü yıkamak değil de hamamda güzelce yıkanırsa, ona gusül abdesti deniliyor, yedi günlük günahı siliniyor, artı üç gün ilavesi ile. O zaman 10 günlük günahı silinmiş oluyor. Binâenaleyh Cuma günü camiye gusül abdesti alıp da gelmek çok iyi.

Bir de insan Cuma günü Kehf suresini okur da camiye öyle gelirse o zaman da 10 günlük günahı siliniyor. Onu da yüzünden

okumalı, ezbere biliyorsa ezbere okumalı. Uzunca bir süre ama 5-10 dakikada biter. Oradan da sevap kazanır.

Demek ki abdest almakla, namaz kılmakla, cuma kılmakla, hac ve umre yapmakla, Ramazan orucu tutmakla, bunları güzel yaparsa, günahları siliniyor.

Başka, bunlardan daha başka bir temizlik var mı, temizlik çaresi var mı?

Hepsini saydık mı acaba eksik kaldı mı?

Estağfurullah dedikçe de günahlar siliniyor. Hatta bir kul işlediği günaha içinden nedamet duyunca, pişmanlık duyunca, "Yahu ben bu günahı ne diye işledim. Niye nefsime uydum, niye şu kabahati yaptım." diye içi yanıp da pişmanlık duyduğu zaman daha *estağfurullah* diye dili ile "Affet beni Allah'ım" diye söylemeden günahı siliniyor. Pişmanlık duyar duymaz günahı siliniyor.

Demek ki en kolayı, temizlenmenin en çabuk olabileni tevbe ve istiğfar etmek. *Estağfirullah el-azim ve etübü ileyhi*. "Affet beni ya Rabbi!" demek. Ondan sonra abdest almak, ondan sonra namazını kılmak, ondan

sonra cumalara gelmek, ondan sonra Ramazan orucunu tutmak, ondan sonra hacetmek. Bunlardan başka hastalandığı zaman sabredip şifayı Allah'tan beklemek. Bunlar hep insanın günahlarının affedilmesine sebep olduğu için temizlenme vesilesi oluyor. Böylece mü'min kul Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna tertemiz varabiliyor. Ötekiler yani namazsızlar, gafiller, cahiller, Allah'ın emrini tutmayanlar, oruçları tutmayanlar, hacca gitmeyenler, cumasızlar vesaireler o zaman bunların hepsine dahil oluyorlar. Kirleri, pislikleri çirkinlikleri artıyor artıyor...

Düşünün ki bir adam bir sene hiç yıkanmamış, hiç traş olmamış, hiç üstündeki ayakkabısını, çorabını, donunu filan değiştirmemiş. İç çamaşırını üst çamaşırını...

Yakası nasıl olur, pantolonu nasıl olur, donu nasıl olur, çorabı nasıl olur?

Yatmış kalkmış terlemiş, her türlü pislik, yıkanmamış. Toz toprak esmiş. Yazı var kışı var, kömürü var tozu var.

Ne olur bir senede?

İğrenç bir mahluk olur. Yanına yanaşmaz. Bir vasıtaya binse vasıtadakiler kaçarlar öbür tarafa. O kadar pis olur.

Tabii manevî pislikler yani günahlardan olan pislikler maddî pisliklerden çok çok daha fenadır ve çok çok daha kötü kokusu vardır. Çirkindir, melekler kaçarlar, Allahu Teâlâ hazretlerinin huzurunda çok çok sevimsiz bir insan durumuna gelir.

Allah bizi imandan, İslam'dan, ibadetten, taatten, güzel ahlaktan, yolunca yürümekten, sabırdan, şükürden ayırmasın.

İkinci hadîs-i şerîf. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz bu hadîsi şerîfte buyuruyor ki;

أَغْزُوا تَغْنَمُوا، وَصُومُوا تَصِحُّوا، وَسَافِرُوا
تَسْتَغْنُوا.

Uğzû tağnemû ve sûmû tesihhû ve sâfiru testağnev.

Bunu da Tirmizi rivayet etmiş, *et-Terhib ve't-Terğib* isimli kitapta kaydolanmış. Pey-

gamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* bu ikinci hadîs-i şerîfte üç şey söylüyor.

Uğzû. "Gaza edin, gazilik yapın."

İslam için yapılan savaşlarda mücadelelerde İslam ordusuna katılın, cihad edin, gaza edin.

Ne olur?

Tağnemû. "Ganimet sahibi olursunuz, ganimetlere nail olursunuz."

Savaşa katılan iki çeşit ganimet kazanır. Savaştan sağlam olarak dönerse, muzaffer olarak gazi olarak paylaşılan ganimetlerden payını almış olarak döner. Dönmez de şehit olursa o zaman da cennete gider. En büyük mükafa! Sorunların hepsi bitti. İmtihansız doğrudan doğruya cennet. Ne kadar güzel! En güzeli o. Yani bunun güzelliğinin tarifi mümkün değil.

Sonra bir insan düşmanla çarpışmasına lüzum yok. İslâm ordusuna katıldı. İslâm ordusu da dere tepe iniyor çıkıyor. Dolaşiyor ama daha düşman yok ortada. İndikçe çıktıkça yoruldukça sevap kazanır. Uyudukça kalk-

tıkça sevap kazanır. Yolda ölürse gene sevap kazanır. Gazilik o kadar önemli. Onun için müslümanların gaziliği bırakmaması lazım, hepsinin içinde gaza ruhu gazilik ruhu, mücahitlik ruhu olması lazım ve nerede İslâm'a bir hücum varsa oraya İslam mücahitlerinin koşturuvermesi lazım. Fakat öyle bir acayip teşkilat hakim olmuş ki dünyaya, istediğin yere gidemiyorsun. İbadet edeceksin Suudi Arabistan'a gidemiyorsun. Vizeler bilmem neler vesaireler... Pasaportun yok, müddeti geçmiş. Yok efendim kontenjan var. Doldu, alamayız.

Ya param var gitmek istiyorum.

Alamayız.

“Ya bir dahaki seneye kadar ya ölürsem ben.”

Ölürsen öl.

Biz bir kere Almanya'dan vize almak istiyoruz. Bir arkadaşına verdik, yahu senin burada tanıdığın filan vardır git de şuradan vize al dedik. Çünkü bize vize vermezler. Ben Türkiye'de oturuyorum Türkiye'den gitmek mümkün değil, Almanya'dan vize almak istiyorum.

Arkadaşa aldırđık vizeyi. Ama anlatıyor bana orada. Geliyorlar vize istiyorlar. Biz biraz itibarlı olduğumuzdan aldık ama vize istiyorlar vermiyormuş istenen yer. Diyormuş ki adam,

“Yahu bu Allah'ın emri, farz. Benim gitmem lazım bu sene.”

Vermiyormuş.

“Ya bir dahaki seneye ölürsem gidemezsem vebali senin olur.”

Vermiyormuş, ölürsen öl, diyormuş. Vebalden filan korkuğu yok.

Neyse onlar bize lazım değil fakat bizim hepimizin gazilik şuurunda, ruhunda olması lazım, olmamız lazım.

b. Şehadet Arzusu Olmadan Ölmek, Bir Cins Münafıklıktır

Peygamber Efendimiz *sallallahü aleyhi ve sellem* buyuruyor ki;

“İçinde şehit olmak arzusu olmadan ölen, ‘Ah bir İslami savaşa katılsam da şehit olsam’ diye yana yakıla yaşamayan, şehitlik arzusu olmadan yani öyle birşey istemeden

yaşayıp ölen bir kimse münafıklıktan bir cins münafıklık üzerine ölmüş olur.”

Demek ki müslümanın içinde arzusu hevesi olacak.

Allah yolunda cenk edelim şân alalım şân

Kur'an'da zafer vaadediyor Hazreti Yezdân

dediği gibi, zafer veya şehadet veya gazilik neyse.

Uğzû tağnemû. “Gaza edin de maddi manevi nimetlere nail olun.”

Bir.

İki, bizimle ilgili kısmı burada;

Ve sûmû tesihhû. “Oruç tutun, sıhhat bulun.”

Oruç Ramazan'da var, farz. Ama Ramazan'ın dışında da oruç tutardı Peygamber Efendimiz. Haftada iki defa tutardı, ayda üç gün eyyami biyz oruçlarından tutardı. Başka oruçlar da var. Oruç tuttu mu insan sağlık kazanır. Ben şahsen size kendi halimi söyle-

yeyim, ben hasta bir insanım ama oruç tutunca çok rahat ediyorum, elhamdülillah.

Bizim bir tanıdık var, bir yere çağırdılar bizi, kutulardan bir sürü ilaç çıkarttı, iftarda bir sürü ilaç içti. "Hocam Pazartesi Perşembe oruçlarını tutarsam vücudu dengelemek için bu ilaçları almaya ihtiyaç olmuyor. Hele bir de eyyami biyz oruçlarını, Arabi ayların mehtaplı gecelerinde gündüzlerindeki 13, 14, 15'i üç günlük orucu da tutarsam hiç ilaç almıyorum." dedi.

Halbuki hasta adam, yaşlı. O oruçları tuttuğum zaman bu ilaçlara ihtiyaç olmuyor hocam, dedi.

Bak, "Oruç tutun sıhhat bulun"un işte misali. Yani biz orucu her zaman tutabilsek Ramazan'ın dışında da fırsat buldukça sünnet olan oruçları tutabilsek...

Sünnet olan oruçlar nedir?

Haftanın pazartesi perşembe günleri oruç tutmak sünnettir. Arabi ayların; Recep, Şaban Ramazan, Şevval, Zilkade, Zilhicce, Muharrem, Safer, Rebiülevvel, Rebiülahir, Cumadelevvel, Cumadelâhir. İşte bunlar Arap

ayları. Başında ortasında sonunda oruç tutmak sünnettir. Ortasında 13, 14, 15'inde mehtaplı gecelerinin gündüzlerinde oruç tutmak sünnettir. Bunları tutsak, Şevval'in 6 gün orucu vardır. Zilhicce'nin oruçları vardır. Recep'te çok oruç tutardı Efendimiz. Sıhhat bulur.

Demek ki insan aç kalmıyor. Aç kaldım diye vücudu düşmüyor, sıhhat buluyor. Aksine fazla yediği zaman sağlığı bozuluyor. Ben dün akşam tatlıyı biraz fazla kaçırdım. Hem yatışta rahatsız oldum hem sahurda rahatsız oldum hem de sabahleyin cayır cayır yandım. Neredeyse böyle yakayı bağı açıp dışarıda serin havada dolaşacağım geldi. Hararet oldu çünkü çok yedik. Çok yiyince öyle oluyor, az yiyince rahat ediyor.

Sûmû tesihhû. "Oruç tutun sıhhat bulursunuz. Sıhhat bulun."

c. Seyahat Etmek Zenginleştirir

Üçüncü emri;

Ve sâfirû testağnev. "Sefer edin, yolculuğa çıkın, zenginleşirsiniz."

Demek ki yolculuğun da insanı zenginleştirme özelliği var, manevi bir özelliği var Sıtkı. Onun için sen hazırlan benimle seyahat etmeye. Başka arkadaşları da davet ediyoruz tabii. Bak seyahat edince zenginlik oluyormuş haberiniz olsun.

Ve üçüncü hadîsi şerif. Dört dakikamız var. Böyle sıfır sıfır olunca hemen ezanı okutup namaza durmak istiyorum.

الصِّيَامُ جُنَّةٌ وَحِصْنٌ حَصِينٌ مِنَ النَّارِ.

es-Sıyâmu cünnetün ve hısnün hasînün mine'n-nâri.

Bu hadîsi şerif de yine *et-Tergib ve't-Terhib*'den alınmış.

et-Tergib ve't-Terhib var mı burada?

Güzel bir kitaptır o. Onu okuyun. Ben de bir ara Ramazan ve oruçla ilgili kısmını alayım bir göreyim.

es-Sıyâmu cünnetün.

Sıyâm ne demek?

Savm ve *sıyam* ikisi de oruç tutmak demek.

“Oruç tutmak.” *Cünnetün*. “Kalkandır.”

Kalkan ne demek?

İnsanın savaşta eline alıp da korunduğu savaş aleti.

Şimdi de gene polislerin kalkanları var değil mi?

Maçlara filan gidildiği zaman ellerinde kalkanlar oluyor, hem de bir tarafı şeffaf oluyor, taşlara karşı filan öyle korunuyorlar. Kalkan bu.

Eskiden kılıçla olan harplerde bir elinde kendisi darbeye karşı korumak için bu oluyor-
du bir elinde kılıç oluyordu.

Oruç kalkandır yani insanı korur.

Nereden korur?

Cehennemden. Cehennemin gelip insana zarar vermesinden, yutmasından, cehennemin insanı kapmasından, içine almasından oruç insanı korur. Kalkan, siper. Cehennemden, ateşten, cehennem azabının gelmesinden insanı korur. Oruç tutan insan cehenneme girmez demek.

Düz türkçesi, köylü türkçesi bunun tercümesi nedir?

Oruç tuttun mu cehenneme girmezsin, yanmazsın demek.

Ve hısnün hasînün. "Bir de çok müstahkem kaledir oruç."

Çok sağlam. Eskiden insanlar savaşlarda düşmanla karşı karşıya geldiler mi kalkanla silahla korunurlardı ama asıl kalelere kapınırlardı. Demir kapıları kapatırlardı kalelerde, hisarlarında savunma yaparlardı. *Hısnün hasînün* demek, iyice müstahkem, iyice heybetli, iyice kuvvetli sağlam kale demek.

Demek ki oruç hem kalkandır hem de kuvvetli sağlam müstahkem kaledir.

Neye karşı?

Mine'n-nâri. "Cehenneme karşı."

Cehennem azabından insanı korumak için.

d. Ölümü Çok Hatırlamak

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Biz tabii şimdi rahat içinde yaşayan müslümanlarız. Başta ben. Elhamdülillah Allah'ın verdiği nimetlere hamd ü senalar olsun. Hepimiz rahatız yani. Arabamız var, yiyeceğimiz var, evimiz var, her şeyimiz var elhamdülillah.

Bir gün Peygamber Efendimiz, ashaptan birileri oturmuşlar da tebessüm ediyorlar gülüyorlar, bir de şakalaşıyorlar. Onların yanından geçerken demiş ki;

“Ölümü çok anın.”

“Ölümü çok anın” diye tavsiyede bulunmuş. Yani insan böyle rahatken başı derde gelmeden, ömrünün sona erdiğini hissetmeden, “Ooo yaşlandım galiba, artık bundan sonra çok yaşamayacağım. Hayatımın sonuna geldim galiba” filan demeden pek cehennemün kötülüğünü, cennetin önemini anlayamaz. “Ben nasıl olsa çok yaşayacağım.” diye düşündüğü için bunlara çok önemli eğilemez. Aslında cehennem çok korkunç bir şey ve bizim ondan korunmak için çok tedbirler alma-

mız lazım, uzun uzun oturup derin derin düşünüp, "Ben nelerden cehenneme düşebilirim? Cehenneme düşmekten ne yaparsam kurtulurum? Cennet'e nasıl girebilirim?" diye uzun uzun derin derin şimdiden düşünmemiz lazım. İhtiyarladığı zaman değil.

Demin bir arkadaşı, bir Hacı efendiyi anlattılar, hastalığı ileri dereceye gelmiş de artık konuşamıyormuş. Kendisini ziyarete gelenler biraz okumuşlar filan ona. Ondan sonra o da eliyle böyle işaret etmiş. Şu kadar şuraya, şu kadar camiye hayır yapın filan diye söyleyebilmiş. Ondan sonra bir daha tekrar şu kadar filan demiş yardım yapın demiş.

Tamam ama ömrünün sonuna geldiği zaman değil. Artık nefesi zor alıyor, konuşamıyor, o zaman değil. Canlıyken, gençken, fakirlikten korkuyorken, parayı, malı seviyorken hayrını yapacak insan.

Ve bir de Ramazan'da hayır yapmak çok sevap. Başka zamanda yapılan hayırlardan o hadis kitapları gelirse inşaallah oralardan da çıkartır okurum. Başka zamanlarda yapılan hayırlardan Ramazan'da yapılan hayır çok çok

daha fazla, kat kat daha fazla sevaplıdır. Mesela zekatını insan Şaban ayında verince bir sevap alacaktır. Ramazan ayında verince 70 kat fazla, Ramazan'ı geçirip Şevval de verse az. Sevabı olacak yine ama Ramazan'da verirse kat kat fazla.

Onun için ben diyorum ki bugünlerde uğraşalım, didinelim inşallah bir cami yeri, şöyle bir güzelce büyük sağlam bir şeyi almaya gayret edelim.

Allah hayırlara muvaffak eylesin. İki cihanda cümlelerinizi cümlemizi aziz ve bahtiyar eylesin. Şühedâ ve salihîn zümresine ilhak eylesin.

el-Fatiha.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN
İsveç

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

